

ZONA DE COMERȚ LIBER A ȚĂRILOR CSI: REALITĂȚI ȘI PERSPECTIVE

Mihail POISIC, dr., IEFS

Victoria CLIPA, cerc. șt. stagiar, IEFS

Foundation of the Commonwealth of Independent States (CIS) by the 12 of the former states of the Soviet Union, after its collapse, created a qualitatively new system of interstate relations between independent states in the sphere of foreign economic relations. The economic and trade collaboration between the CIS countries has begun to develop on the basis of bilateral intergovernmental agreements on free trade, signed in 1991-1993. Considering the international practice and modern conditions imposed by the globalization process and in order to develop the economic and trade collaboration between them, the former Soviet republics in 1994 took measures aimed at transition to multilateral regime of the free trade on the basis of a corresponding Agreement on establishment of a free trade zone. This paper intends to expose the results that the CIS states have achieved in the process of free trade zone creation and its perspectives.

În lumea contemporană, tendința către procesele integraționiste este determinată de evoluția adâncirii proceselor economice internaționale și a interdependenței lor în producția și circulația mărfurilor în cadrul diviziunii internaționale a muncii, sub incidența și impactul progresului tehnico-științific.

În ultimele decenii, una dintre principalele caracteristici ale comerțului exterior poate fi considerată, în special, creșterea considerabilă a numărului de blocuri comerciale regionale. Aproape toate țările lumii sunt membre ale unui bloc, iar unele chiar ale mai multor blocuri. În practica internațională există o mare varietate a acordurilor de integrare economică regională care diferă între ele după complexitatea nivelului de integrare, acestea evoluând de la cea mai simplă formă cum este cazul – **NAFTA, ASEAN, CEFTA** ș.a, la cea mai superioară și sofisticată formă – **uniunea economică și politică**, unica grupare regională ajunsă la această treaptă avansată fiind **Uniunea Europeană**. Deși, nivelul de integrare al țărilor poate varia în dependență de aspirațiile acestora, totuși acest proces este determinat mai întâi de toate de dorința țărilor respective de a ameliora poziția lor pe arena mondială prin realizarea economiilor de scară, sporirea productivității și competitivității, întrucât extinderea pieței este considerată forța motrice a unei zone de integrare, iar piețele

naționale se găsesc deseori în incapacitatea de a asigura independent condițiile necesare pentru exploatarea economiilor de scară.

Ținând cont de practica internațională, în vederea oficializării relațiilor comerciale reciproce după destrămarea Uniunii Sovietice și a vechiului sistem comercial, țările post-sovietice au decis, crearea în cadrul CSI a unui spațiu economic unic, etapa incipientă în acest proces constituind-o crearea zonei de comerț liber.

Zona de comerț liber, reprezintă acea etapă a integrării economice în cadrul căreia în schimburile comerciale de bunuri și servicii dintre țările membre sunt eliminate toate barierele comerciale, în forma sa ideală aceasta excluzând orice tip de bariere tarifare, restricții cantitative, subsidii sau impedimente administrative, care ar putea să stingherească într-un careva mod comerțul dintre țări. În același timp, fiecare țară, care participă la zona de comerț liber, rămâne liberă în dreptul de a-și determina autonom politica sa comercială față de țările terțe.

Zona de comerț liber în cadrul CSI, a fost inițiată la începutul anilor 90, baza sa juridică constituind-o Acordului cu privire la crearea zonei de comerț liber, semnat de către țările comunității la data de 15 aprilie 1994 și Protocolul privind modificarea și completarea Acordului, de la data de 2 aprilie 1999.

Semnarea Acordului cu privire la crearea zonei de liber schimb trebuia să marcheze trecere țărilor CSI de la efectuarea comerțului reciproc în baza acordurilor bilaterale de comerț liber contractate între acestea în anii 1992-1993, la un sistem nou de relații comerciale baza căruia să o constituie regimul multilateral de comerț liber. Ținându-se cont, în special, de experiența țărilor occidentale, s-a preconizat ca zona de liber schimb să reprezinte prima etapă în acest proces, și această fază inițială prevedea implementarea următoarelor măsuri principale:

- Eliminarea barierelor în calea comerțului pentru asigurarea liberei circulații a mărfurilor și serviciilor prin înlăturarea taxelor vamale, a restricțiilor cantitative și a altor bariere cu efect echivalent;
- Armonizarea și unificarea legislației statelor, în măsura în care aceasta este necesar pentru asigurarea bunei funcționări a zonei de liber schimb;
- Elaborarea și dezvoltarea unui sistem de plăți eficient în desfășurarea tranzacțiilor comerciale.

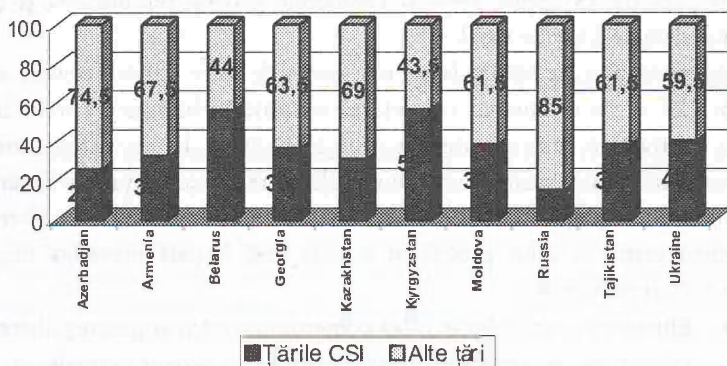
Însă, în pofida faptului că statele cooperează, de mai mult de un deceniu, în vederea creării și funcționării unei zone de comerț liber integre pe fostul spațiu sovietic, se pare că până la momentul de față, nu s-a ajuns la rezultatul spre care aspirau multe dintre aceste țări, printre care și țara noastră, și anume, la crearea zonei de comerț liber. Importanța acestei probleme devine tot mai mare, datorită faptului că relațiile comerciale dintre acest grup de țări, nu poate fi reglementat nici în baza regulilor și principiilor mondiale, ale OMC, care le-ar asigura mai multă siguranță, întrucât numai 4 țări din cadrul CSI au aderat la OMC, acestea fiind: Moldova, Armenia, Georgia și Kyrgyzstan.

Pentru a înțelege mai bine factorii care probabil au determinat stagnarea acestui proces, trebuie să ținem cont de următoarele momente importante.

Ca și orice proces economic, liberalizarea comerțului, sau mai bine zis crearea zonei de liber schimb, presupune existența anumitor premise, care ar stimula acest proces. Conform

teoriei economice a comerțului internațional, liberalizarea totală a comerțului le dă posibilitatea țărilor care participă la comerțul internațional să se specializeze în fabricarea acelor bunuri, pe care țările le produc cel mai eficient, astfel ca să poată obține cât mai multe avantaje din comerțul reciproc. Pornind de la această idee apărută încă cu secole în urmă, putem spune că forța motrice a creării zonei de liber schimb în cadrul CSI trebuie să o constituie mai întâi de toate interesul țărilor în liberalizarea comerțului și crearea zonei, aceasta la rândul său fiind impulsionat de siguranța statelor în faptul că acest proces va favoriza semnificativ creșterea comerțului lor exterior.

Încă de pe timpurile sovietice, o trăsătură specifică a comerțului exterior al țărilor din spațiul post-sovietic era faptul că cea mai mare parte a tranzacțiilor comerciale ale acestor state îl constituia comerțul reciproc. Deși de-a lungul anilor, țările au tins să-și re-orienteze comerțul exterior din punct de vedere geografic, totuși pentru multe din ele volumul comerțului cu țările comunității continuă să constituie o parte destul de importantă, pentru anul 2007 ponderea acestuia în comerțul exterior fiind după cum este reprezentat în tabela ce urmează:

Structura geografică a comerțului țărilor CSI pentru anul 2007

Calculul este efectuat în baza datelor Comitetului Interstatel de Statistică al CSI

Astfel, fiind prezentate cifrele de mai sus, este evident care este izvorul interesului majorității țărilor din cadrul CSI în liberalizarea la maxim a relațiilor comerciale în cadrul acestui spațiu și a creării unei zone de comerț liber, precum și a dezinteresului unora dintre acestea. Tot în acest context, este important de menționat că în timp ce pentru majoritatea țărilor, comerțul cu țările CSI constituie mai mult de un sfert din comerțul total, iar pentru unii chiar mai mult de o jumătate cum este cazul Bielorusiei (56%) și a Republicii Kirgizstan (56,5%), iar partenerul lor strategic în comerțul exterior fiind Rusia, pentru aceasta din urmă comerțul în cadrul comunității reprezintă o parte nesemnificativă, constituind doar 15%. Deci, din cele enunțate mai sus, putem constata că deși această piață reprezintă o piață relativ stabilă pentru desfășurarea produselor provenite din Rusia, totuși comparativ cu celelalte țări din acest grup, economia și comerțul Rusiei nu au devenit dependente de piața de desfacere a CSI.

Un alt factor important, al cărui influență asupra procesului de creare a zonei de comerț liber ce nu este de neglijat, îl reprezintă și decalajul foarte mare în nivelul de dezvoltare al țărilor din spațiul ex-sovietic, precum și faptul că spațiul cuprinde atât țări cu un potențial

mare de materie primă, cum este exemplul Rusiei și Kazahstan, precum și țări sărace în resurse naturale, cum sunt Gruzia, Moldova și Bielorusia. Practica internațională arată că țările cu un decalaj mare în nivelul de dezvoltare, precum este cazul țărilor CSI nu pot crea grupări de tipul UE, astfel limitându-se la crearea zonei de liber schimb precum este exemplul NAFTA. În ceea ce privește nivelul diferit de dotare a țărilor cu resurse naturale, putem constata că în lume acest factor prezintă o piedică considerabilă în crearea grupărilor integraționiste. Această diferență, face ca pentru țările cu un potențial mare de materie primă, precum este cazul Rusiei, zona de comerț liber cu țările CSI să nu fie la fel de atractivă ca și pentru celelalte țări, întrucât resursele naturale ale acestora își găsesc piața sa de desfacere și în afara zonei de comerț liber. Astfel, urmând și mersul cooperării economice în cadrul comunității, se pare că pentru Rusia – o țară cu asemenea dimensiuni, care de fapt ar trebui să reprezinte veriga centrală a acestui proces, evoluția pozitivă a procesului de formare a unei zone de comerț liber de proporții în cadrul comunității nu prezintă mare interes.

Fiind spuse cele din urmă, se creează de la sine o viziune generală asupra perspectivelor existenței și funcționării unei zone de comerț liber care să cuprindă întregul spațiu ex-sovietic. Dar ținând cont de faptul că țările comunității au făcut deja primii pași în acest proces de integrare, care s-a dovedit a fi destul de complex și anevoios, considerăm important să se realizeze bilanțul a celor 14 ani de creare a zonei de liber schimb.

După cum am mai menționat anterior, în vederea creării unei zone de comerț liber integrate în cadrul CSI și a funcționării eficiente a acesteia, a fost creat un amplu cadru normativ constituit din 70 de acorduri.

Baza legislativă a cooperării comerciale a țărilor CSI o constituie Acordul cu privire la crearea zonei de comerț liber, semnat la data de 15 aprilie 1994 și Protocolul privind modificarea și completarea Acordului, de la data de 2 aprilie 1999, aceste două acte normative asigurând crearea și principiile de bază a funcționării zonei de comerț liber. În vederea asigurării funcționării mai eficiente a noului regim, au mai fost semnate alte 68 de acorduri. Însă în pofida faptului că baza normativă a cooperării economice în cadrul comunității are tendința de la an la an să se completează și să se ajustează practici internaționale, acesta nu permite funcționarea regimului multilateral de comerț, ca rezultat a neutilizării practice a acestuia (a ne implementării acestuia), situația la momentul dat fiind după cum urmează. Nici până în prezent nu au fost îndeplinite de către Rusia procedurile intrastatale necesare pentru intrarea în vigoare a Acordul de creare a zonei de liber schimb și a protocolului la acesta, care de fapt asigură crearea noului regim comercial. De asemenea, o mare parte din cele 68 de acorduri nu au fost semnate de către toate țările, Rusia și la acest capitol dând dovadă de rezultate nu prea bune, având nesemnate 10 acte.

Pe lângă faptul că nu au fost semnate o parte din acorduri, acelea care au fost semnate nu pot funcționa integral în cadrul regimului de comerț liber, întrucât nu au fost îndeplinite toate formalitățile intrastatale necesare prevăzute de legislațiile naționale. Până la momentul de față au fost îndeplinite numai în jur de 80% din proceduri. La acest capitol dintre principalii parteneri comerciali ai Moldovei numai Bielorusia a îndeplinit toate formalitățile intrastatale în raport cu acordurile semnate.

O altă piedică în funcționarea zonei de comerț liber, pe lângă cea menționată mai sus, și anume nerealizarea angajamentelor țărilor pentru intrarea în vigoare a actelor ce asigură

crearea și funcționarea zonei, sunt prevederile Protocolului de la data de 2 aprilie 1999 cu privire la stabilirea prelevărilor din regimul de comerț liber în baza acordurilor bilaterale, ceea ce stingherește comerțul dintre țări și împiedică procesul de integrare. Dar în conformitate cu prevederile Protocolului cu privire la eliminarea treptată a barierelor în comerțul reciproc al țărilor CSI, se preconizează ca în anul 2012, comerțul acestora să se realizeze fără impunerea anumitor bariere tarifare sau restricții cantitative. Acest protocol prevede în special eliminarea barierelor tarifare și cantitative pentru așa produse cum sunt berea, spiritul etilic, vinurile, tutunul și produsele din acesta.

În circumstanțele create în comerțul reciproc al țărilor spațiului post-sovietic, se vede necesitate realizării următoarelor măsuri în vederea consolidării situației în acest sens.

1. Îndeplinirea de către toate statele a formalităților intrastatale necesare în raport cu actele ce asigură crearea zonei de comerț liber și a funcționării acesteia, și în special:

- Acordul cu privire la crearea Zonei de comerț liber care de fapt asigură crearea zonei de comerț liber. (Acordul a fost semnat de toate statele, iar formalitățile intrastatale nu au fost îndeplinite de către Federația Rusă și Turcmenistan).
- Protocolul referitor la modificarea și completarea Acordului cu privire la crearea zonei de comerț liber, care de asemenea asigură crearea zonei de comerț liber, ne fiind îndeplinite procedurile interstatale în raport cu acest act de către Rusia și de către Turcmenistan, care în genere nu a semnat acest acord.
- Restul acordurilor ce asigură funcționarea zonei de comerț liber, în special a Acordului CSI cu privire la barierele netarifare.

2. Cooperarea tuturor țărilor în vederea eliminării tuturor prelevărilor din zona de comerț liber în cel mai scurt timp posibil, precum și în vederea eliminării barierelor tehnice în comerțul reciproc.

Deci în contextul celor spuse anterior putem face următoarele concluzii. După destrămarea Uniunii Sovietice, majoritatea țărilor CSI și-au manifestat interesul în restabilirea relațiilor economice de altă dată în cadrul spațiului post-sovietic, elementul de bază în acest proces fiind considerat crearea zonei de comerț liber, iar forța motrice a fostelor state sovietice constituind-o pe de o parte, piața bunurilor și a serviciilor, cu precădere cea rusească, iar pe de altă parte, resursele energetice rusești ieftine. La rândul său, Rusia, deși continuă să facă declarații publice cu privire la aspirațiile sale în cooperarea economică în cadrul CSI, în realitate, după cum arată și cele enunțate anterior, încearcă sub orice preț să frâneze crearea zonei de comerț liber, iar pârghia principală în acest sens este neratificarea actelor ce asigură funcționarea eficientă a acestei zone.

Astfel, se vede important ca reprezentanții naționali, care participă la întrunirile interstatale cu privire la hotărârea problemelor ce se referă la funcționarea zonei de comerț liber, să țină cont de acest lucru. De asemenea, am vrea să sperăm, că Concepția dezvoltării Comunității Statelor Independente de la 5 aprilie 2007 și Planul de acțiuni al Concepției ce conține măsurile ce urmează a fi întreprinse în vederea creării și funcționării regimului multilateral de comerț liber în cadrul CSI, precum și Strategia de dezvoltare economică a țărilor CSI ce se află în stadiu de elaborare și care deși par a fi opace, nu vor avea soarta

actelor adoptate anterior în acest sens, prevederile acestora fiind implementate în deplină măsură, cu respectarea termenilor prevăzute, favorizând astfel dezvoltarea relațiilor comerciale în cadrul comunității.

Bibliografie

1. Informația cu privire la implementarea Planului de realizări al celor mai importante măsuri, orientate spre dezvoltarea și ridicarea eficienței cooperării țărilor membre CSI în domeniul economic în perioada anilor 2003-2010.
2. <http://www.cisstat.com/>
3. <http://www.inpravo.ru>
4. <http://www.cis.minsk.by>